

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

**Mysta In Pulpito Simplex, seu Dissertatio Theologica, De
Simplicitate, Quam Ecclesiasticus Præsul, in suggesto,
Nunquam non, sollicitus ac satagentius obervare debet**

Nitsch, Georg

Wolffenbuttelaë, MDCCXVI

VD18 13021338

Quaestio VI.

urn:nbn:de:gbv:45:1-13753

put primum Geneseos explicares, pro sex creationis diebus, necessario sex partes deberes constituere; Si vero primum versiculum, hæ tres sufficerent, 1. Creator, sc. DEUS. 2. Res creata: Coelum & terra. 3. Momentum creationis: In principio. Sed hæc fusius dilatare non vacat.

Quæstio VI.

Numne methodus adversatur Sacrarum Orationum simplicitati?

Resp. Methodus & ordo subtiliter loquendo, differunt. Zabar. Lib. 1. cap. 3. de method. 139. & Nold. in Logic. recogn. pag. 393. Sed laxiori dictionis licentiâ sunt termini convertibiles. Quid autem in præsentia, per methodum seu ordinem intelligendum? Resp. Rerum parium dispariumque apta dispositio, secundum prius & posterius. Bifariam dispescitur: Alius est naturæ; alius doctrinæ ordo; Ille ab universalibus, ad particularia, ab imperfectioribus ad perfectiora; hic vero à facilioribus ad difficiliora procedit. Jam ad quæsitum: Ordo non repugnat simplicitati cathedrariæ. Cum positum stellarum; corporis humani Symmetria; & cum acie militari, eundem comparaveris justissimè. *Ἀμεθρία* monstrum est horrendum, ingens, utroque lumine ademptum; nescio, num addere fas: perquam tamen frequens, & ubera ecclesiæ propemodum fugens. Ubi nullus ordo, ibi mera est confusio; Sed hanc fastidit & natura naturans & natura naturata. Rogatus Themistius: *Quod esset proprium DEI?* respondit: *Omnia, ex sua confusione & perturbatione,*

Q 2

ad

ad ordinem revocare. Orat. 114 pag 333. Hac pp. etiam diferte ab Apostolo vocatur: *Autor ordinis* I. Cor. 14. Dicit. *Produxit tamen Chaos, i. e. rudem & indigestam molem.* Resp. Falsum! Statim enim cœlum, sub forma substantiali cœli; aquam sub forma substantiali aquæ; & terram, sub forma substantiali terræ produxit, quod prima linea Genes. satis superque ostendit. Terra equidem aquis erat cooperta, nam die tertia facta est separatio: Ast enim, si ideo Chaos est admittendum, tempore cataclysmi etiam extitit aliquod. Nec Syllabæ: *Iohu Vabobu* id ipsum evincunt, notant enim duntaxat defectum formæ accidentalis; Terram scilicet nondum floribus atque arboribus fuisse instructam; nec domicilium hominum ac animalium, &c. Addo: si cœlum ab aqua & terra non fuisset distinctum, quomodo lux primigenia suum potuisset habere cursum? Constituit autem hæc lux tres primos dies ac primas noctes; Dies, per præsentiam, noctes, per absentiam suam. Ad naturam naturatam quod attinet, nec hæc est sine ordine. *Ordo in iis, ut Greg. Nazianz. Loqui amat, quæ ratione intelliguntur; ordo in iis, quæ sensu percipiuntur; ordo in Angelis; ordo in astrorum motu, magnitudine, mutua relatione, splendore; Ordo in anni partibus & temporibus, apte & distincte tum progredientibus, tum recedentibus: Ordo in diei ac noctis mensuris & intervallis; ordo cœlum in orbem duxit, aerem exporrexit, terram supposuit, humidam naturam fudit, atque in unum lo-*

cum

cum contraxit, ventos emisit, aquas in nubibus adstrinxit. Orat. 26. Quod si igitur & natura naturans, & natura naturata confusionem ac perturbationem abhorrent, cur non etiam Homo? Loquatur plur. rever. D. Reinh. Bakius, Ecclesiae Metropolitanae Magdeb. Pastor. In omnibus, inquit, vite ordinibus ordo valde necessarius est. In Ecclesia, sine ordine, Theologus est Cacologus & ineptus Battologus: Ordine pervenies quo non datur ire labore; lucidus ordo viam discendi munit & artem, ac multum methodus ponderis omnis habet. Quam decenti ordine ministrarint V.T. sacerdotes & Cantores, notum est ex Paral. 25. & 26. In Politia sine ordine, Juris Consultis est raris tumultus. Regina certe Arabia admiratur jucundum aulae Salomonicae ordinem, I. Reg. 10. Castra Israelitarum quam jucundo ordine, ex DEI mandato sint disposita, hoc legere est, Num. 2. In Oeconomia, Sapientia edificatur domus & ordine cellaria replentur, Prov. 24, v. 4. Imo Paulus omnia vult ordine fieri & decenter, I. Cor. 14, v. 40 eo expresse innuens, confusa & inordinata neutiquam decencia esse. Demnach wer Schicht machen kan / der solts nicht lassen; Verbi minister justo ordine sua proponat, er hacket nicht alles durch einander / wie ein Lingen-Muß. Vid. Expos. Evang. Part. 3. pag. 3. Was unordentlich ist / das gehet aufeinander / wie ein verwirreter Strang Garn. Nec intelliguntur, nec retinentur, quae sunt sine ordine & junctura. Facilius versus ediscimus, quam prosam orationem; & facitius prosam vinctam, quam solutam. Certa ete-

Q 3

nim

nim in re quavis prima sunt atque secunda. Signifi-
 canter Parens eloquentiæ Latinæ: *Ordo est memoria*
Magister, Sapientiæ lumen & intelligentiæ via. Lib. 2.
 de orat. Nec minus significanter Prideaux: *Methodus*
memoriæ, exegetis intellectui, morale voluntati & ad-
fectibus subsidium adfert. Vid. oper. ips. p. Infeliciter ita-
 que docet, qui neglecto omni dicendorum ordine,
 indiscrete & confuse docet. Turbat hoc pacto me-
 moriam, suffocat ardorem audiendi, & ædificatio-
 nem, quantum in se est, tollit. Sermo pertinet ad
 quantitatem discretam, ut logicorum Filius notum.
 Et melius est claudus in via, quam cursor præter vi-
 am. Ter quaterque egregie Keckermannus: *Neces-*
saria, inquit, est connexio in omni oratione; quia au-
ditor recte doceri, efficaciter moveri & delectatione af-
fici non potest, si quid hiulcum, interruptum aut pendu-
lum in oratione audiat. Et interpositis nonnullis: *Ap-*
ta autem connexio fiet, si nihil collocaverimus, nisi prius
perpenso eo, quod postea continuo sequi debet, an nempe
id, quod collocare volumus cum eo, quod sequi debet, ap-
te possit vinciri, ita ut posterius ex priori liquido & ul-
tro fluere videatur. Vid. Syst. Rhet. lib. I. cap. 9. Dicis: *At-*
qui tota scriptura sacra est confusa & commixta; Quic-
quid in ea deprehenditur, totum est sine connexione, sine
compositione. Resp. Sic mendacissimè scribit hyper-
 bolicus Sacrarum Litterarum calumniator Matthias
 Knutz, uti ex ipsius epistola, Romæ, si subscriptioni
 fides tribuenda, videre est. Sed omnes periodi hunc
 homi-

hominem, ad prodigium nequam & falsitatis convincunt. *Urget Proverbia Salomonis, ne nihil dixisse videretur; atque hinc, in uno etiam capite, omnis generis res, ad instar farraginis commixtas ac confusas ait.* Resp. Proverbia Salomonis non occupantur in determinata aliqua materia explananda; sed omnis generis breves ac rotundas sistunt sententias, ita concise consignatas ut singuli versus plenum & perfectum habeant sensum. Conf. B. Musæi Introd. pag. 309. seqq. Pergis: *Atque Lutherus, Martinus & alii Theologi liberrime sunt vagati; genus ipsorum dicendi fuit ἀρεχον, suppressa propositione, neglecta itidem partitione, sacram materiam, ad ductum & incitamentum spiritus S. tractare sunt soliti?* Resp. Sed id sine ordine factum, nego & pernego. Ἀυτοψία docet contrarium. Exuberavit quidem horum Archi-Theologorum spiritus nonnunquam supra artium leges; daß sie aber das hunderste ins tausendste geworffen; rotunda quadratis miscuisse; aut velut nocte, in locis errasse ignotis, nec initio, nec fine proposito; casum potius quàm causam secutos, id salva veritate dici nequit. Spiritus S. spirat ubi vult, quando vult, nec intra angustos artium cancellos includi se sustinet. Et quis Præco evangelicus artis vel methodi Legibus sic more servili se emanciparet; ut non quandoque, populi bono id exigente, aliam tentaret viam? Ubi felicitas ingenii, uberius quoque mensura spiritus, ibi sæpe non attenditur, quid hoc aut istud artis præceptum sibi velit. *Judiciose B. Lutherus: Potentior est veritas, quam eloquentia*

quentia : potior spiritus , quam ingenium ; major fides ,
 quam eruditio. Tom. Lat. Witteb. II. fol. 424. Nec di-
 splicent , quæ D. Franciscus Burmannus hisce alicubi
 enunciat : *Virtutis est , nec nimis esse methodicum , nec
 minus ; sed uti in omnibus , ita & hic mediocritas servan-
 da , cum & artis saepe sit , in loco artem negligere.* In
 conf. de stud. Theol. cap. 3. § 3. Succurrit , quod in Aca-
 demia Helmstadiensi , ante annos haud adeo multos
 celeb. Theologo , hæc formata fuerit objectio : *Me-
 thodus concionandi apostolica non est commendanda Stu-
 diosis : ad quam Vir doctissimus , id quod sequitur ,
 dedit responsi : Durum hoc est dictum , & prudenti ac
 Christiano homini plane inconueniens. Methodus enim
 apostolicè concionandi , nihil aliud est , quam ea docendi
 ratio , qua concionator non verbis humana Sapiencia , &
 meretriciis Rhetorastorum pigmentis , (nam genuina
 artis rhetorica præcepta , jure meritoque observantur , ab
 idoneis concionatoribus) atque artificiis superstitione con-
 quisitis , rudis popelli favorem , suumque ipsius gloriam
 captat , sed simpliciter , perspicue , populariter , ex fun-
 damento , & ad normam scripturæ sacrae , devote , gra-
 viter & efficaciter omnia proponit , in honorem DEI pro-
 ximique salutem , & prius ipse credendis ac faciendis
 animum suum. seque totum applicat & tradit , quæ ea
 aliis inculcet atque injungat , ne videlicet aëri resonanti
 similis sit , & cymbalo tinnienti. Hanc methodum com-
 mendat S. Augustinus , in Libris de doctrina Christ. Edit.
 Calixtin. pag. 112. 143. 150. 174. 178. 179. commendat
 Corpus*

corpus doctrinae JVLIVM. Im wolgegründeten Bericht/p-
47. 122. eandemq; probant, ac laudant, & sequuntur omnes
veri Theologi, quibus pia eruditio & erudita pietas, cum
promotione divina gloria, & aeterna hominum salutis cura
cordiq; est. Ego existimo, ait religiosissimus GROSGBAUER
Oper. pag. 190. eos esse optimos ecclesiae ministros, qui
in devotione ac simplicitate conciones suas ori Christi,
Prophetarum, & Apostolorum accommodant. Similia
habet Z. GRAPIVS, excellens & gravis, apud Rosto-
chienses, Doctor, in Disp. de concion. artif. & alarodi-
cis, pag. 20. 25. venerabilis judiciosissimusque Abbas, J.
VALENT. ANDREAE, in Menippo pag. 12, 18, 19, 20.
& pius SPENERUS in piis desider. pag. 144. Vid. Of-
culum Theol. & Philologiae. Sed ad alia dum brevitati con-
sulo, pergendum!

Quaestio VII.

*De sacrarum literarum explicatione quid habendum statuis, num
& haec simplicitati in suggestu observanda, est contraria?*

Resp. Explicatio textus nil aliud est, quam textus
complicati evolutio, deductio, atque diductio; & quo-
modo hanc simplicitati concionariae diceres ad-
versam? Digladiantur inter se Viri Theologiam pro-
fessi, quo tempore eadem sumpserit initium? Petrus
Cunæus, Orientalium linguarum scientissimus, post
reditum Israelitarum, ex captivitate Babylonica, eam
censet introductam. *Sub priori templo* (en verba ipsius)
*Lex recitata duntaxat à Levitis populo est, aut etiam
domi, à singulis legebatur; interpretatio Magistrorum*

R

com.

